

Projecte Escolta'm i millora de les competències emocionals

Antoni Giner Tarrida, Gemma Perez Clemente i Nuria Perez Escoda
antoniginer@ub.edu, gperez15@xtec.cat, nperezescoda@ub.edu
Institut Ciències de l'Educació-UB i GROU

Resum. Es aquesta comunicació es presenten els primers resultats d'una recerca realitzada entre l'ICE de la UB i el GROU, i que s'ha portat a terme amb escoles que estan desenvolupant el Projecte Escolta'm. La finalitat és valorar la influència del Projecte, que té com a base la tutoria personalitzada, en el desenvolupament de competència emocional dels alumnes que hi participen.

Es van escollir 6 escoles que duen a terme el projecte, tot i que no totes porten el mateix temps aplicant-lo. Les escoles que duen a terme l'Escolta'm són escoles amb diferents poblacions, realitats i projectes. Totes tenen en comú un interès especial per la tutoria individualitzada.

Les dades obtingudes aporten evidències significatives de que el projecte està ajudant al desenvolupament de la majoria de competències emocionals.

Objectius

Els objectius de la recerca són:

1. Saber si el Projecte Escolta'm incideix en el desenvolupament de l'alumnat de les diferents competències emocionals.
2. Determinar si hi ha diferències significatives en el desenvolupament emocional entre escoles que porten a terme el Projecte Escolta'm i altres escoles que no l'apliquen.

Introducció

El Projecte Escolta'm és un Projecte de tutoria personalitzada on els tutors disposen d'un espai temporal per reunir-se amb l'alumnat en forma de grup reduït (3 nens/nenes).

El Projecte proposa *personalitzar l'escola* amb un pla d'intervenció educativa que estableixi una vinculació educativa positiva entre el tutor i l'alumne, i que proporcioni a tot l'alumnat factors promotores que els reconeguin i acompanyin en el seu creixement per anar aconseguint cotes de seguretat personal que l'ajudin a desenvolupar-se de forma integral i satisfactòria. Anar alimentant i cuidant aquesta relació que esdevé indispensable perquè l'alumnat aprengui de manera significativa (Castella, Mejias i Pérez, 2010).

Una relació tutorial fonamentada a partir de:

- La confiança, aconseguida mitjançant l'escolta activa,
- La mirada capacitadora,
- La gestió relacional, amb el reconeixement i la identificació per part del tutor de cadascun dels alumnes del grup-classe sense exclusió.

El Projecte proposa un treball d'acompanyament i suport al professorat amb la finalitat d'obtenir millors i noves eines per a la comunicació i el lideratge des d'una narrativa positiva i crear alhora una estructura organitzativa que permeti un nou format tutorial per a la conversa amb els alumnes. Els objectius generals són els següents:

- Desenvolupar un canvi de mirada respecte a les tasques tutorial i millorar les accions que s'hi duen a terme.
- Implementar en els centres educatius una acció tutorial amb un format més íntim i acollidor, que ajudi a crear vincles afectius positius i resilients entre tutor i alumne.
- Planificar temps i espais de conversa en petit grup per dur a terme la tutoria personalitzada.
- Oferir un treball reflexiu en profunditat sobre la pràctica tutorial, amb els tutors des de la mateixa comunitat educativa.

El Projecte de tutoria personalitzada «Escolta'm» es va iniciar com a prova pilot el curs 2005-2006 al nivell de P-3 a l'escola La Jota, de Badia del Vallès, amb una llicència d'estudis del Departament d'Ensenyament duta a terme per Carme Saumell. Actualment participen un total de 39 escoles i instituts.

El Projecte Escolta'm consisteix en que els tutors, en aquest cas els de quart de Primària, que han participat tenen en el seu horari una sessió a la setmana per tal d'agafar els seus alumnes i escoltar les seves inquietuds, idees, preocupacions, somnis, pors, esperances, opinions, consells als companys, etc. Aquests alumnes surten de l'aula per estar amb el seu tutor en un entorn agradable i proper per tal que sigui un espai facilitador de la comunicació. La mirada que posa el tutor en els alumne és una mirada resilient i capacitadora. I es basa en la construcció d'un vincle que porti autoconeixement i seguretat en les pròpies capacitats dels alumnes. A nivell sistèmic els tutors també tenen un espai de reflexió sobre la posta en marxa del treball de l'aula petita.

Al llarg d'aquests anys s'han anat realitzant avaluacions als diferents centres que han implementat el Projecte, aportant evidències continuades de la seva eficàcia en el desenvolupament de les competències emocionals de l'alumnat.

La recerca que es presenta, i que es va iniciar el curs 2011-12, té l'objectiu de cercar evidències estadísticament significatives d'aquesta eficàcia en el desenvolupament de les competències emocionals del Projecte Escolta'm.

Partint de la nostra experiència, els alumnes que participen de el Projecte Escolta'm haurien de tenir puntuacions significativament millors que les del grup control.

Metodologia

Per tal de poder valorar l'aprenentatge de les competències emocionals de l'alumnat es va decidir utilitzar el QDE-9-13, qüestionari de desenvolupament emocional per a nens i nenes de 9 a 13 anys.

El QDE és un inventari d'autoinforme dissenyat des del GROP que reuneix informació de les cinc dimensions de la competència emocional d'acord amb el marc teòric de l'educació emocional (Bisquerra i Pérez-Escoda, 2007): consciència emocional, regulació emocional, autonomia emocional, competència social i competències per a la vida i el benestar.

D'acord amb aquest marc teòric, entenem per competència emocional com el conjunt de coneixements, capacitats, habilitats i actituds necessàries per comprendre, expressar i regular de forma apropiada els fenòmens emocionals. En el concepte de competència s'integra el saber, saber fer y saber ser.

Sota aquest concepte estructurem les competències emocionals en cinc dimensions que a la vegada es poden subdividir en components més concrets que mostrem a continuació:

Consciència emocional

Presca de consciència de les pròpies emocions
Donar nom a les pròpies emocions
Comprensió de les emocions dels altres

Regulació emocional

Prendre consciència de la interacció entre emoció, cognició i comportament
Expressió emocional
Capacitat per a la regulació emocional
Habilitats d'afrontament
Competència per a autogenerar emocions positives

Autonomia emocional

Autoestima
Automotivació
Actitud positiva
Responsabilitat
Autoeficàcia emocional
Anàlisi crític de normes socials

Resiliència per afrontar situacions adverses

Competència social

Dominar les habilitats socials bàsiques

Respecte pels altres

Comunicació receptiva

Comunicació expressiva

Compartir emocions

Comportament prosocial i cooperació

Assertivitat

Prevenició i solució de conflictes

Capacitat de gestionar situacions emocionals

Competències per a la vida i el benestar

Fixar objectius adaptatius Buscar ajuda i recursos

Ciutadania activa, cívica, responsable, crítica i compromesa

Benestar subjectiu

Fluir

La mostra escollida es va centrar en alumnat de quart de primària, doncs és un cicle on l'alumnat ja estan consolidat a l'escola i a l'hora no estan pendants de la transició a secundària.

Es van escollir 6 escoles que estiguessin portant a terme el projecte Escolta'm i 6 escoles control on aquest no es desenvolupava.

La mostra va quedar constituïda per 381 alumnes que es van distribuir de la següent manera:

- Procedents d'escoles experimentals: 179 alumnes
- Procedents d'escoles control: 202 alumnes

El nombre total d'alumnat va ser de 381 alumnes. Amb edats compreses entre els 8 i els 11 anys. Tots ells de quart de primària. El 47% de la mostra està constituït per nenes.

Es van escollir escoles, tant en el grup experimental com en el control, amb representació dels diferents tipus d'escola que treballen amb el Projecte. 1 escola concertada i 5 públiques. Tres d'elles, escoles amb una població d'alumnes amb dificultats socioculturals i tres sense especials dificultats .

El qüestionari es va passar el segon trimestre del curs escolar 2011-12. Es van seguir els protocols establerts en la seva aplicació.

Resultats

Les dades recollides s'ajusten al que intuïem inicialment. Un resum de les puntuacions obtinguts es mostren a la següent taula. Cal tenir present que les puntuacions oscil·len entre 0 i 10.

Puntuació QDE (9-13)		Mitjana	DT
Consciència	GE	7,45	1,451
	GC	7,04	1,323
Regulació	GE	6,02	1,689
	GC	6,02	1,626
Autonomia	GE	6,93	1,944
	GC	6,25	1,589
Competència social	GE	6,50	1,791
	GC	6,09	1,407
Comp. Vida i benestar	GE	7,91	2,351
	GC	7,45	1,454
Total competència emocional	GE	6,98	1,289
	GC	6,42	1,022

Un cop es va tenir la matriu de dades, es va procedir a comparar els resultats de la competència emocional del seu alumnat entre els centres en funció de si portaven a terme el projecte Escolta'm GE o si no el portaven a terme GC.

Pels anàlisis es va utilitzar el paquet estadístic SPSS 20. Donat que no en tot els casos es complien els requisits de normalitat es va procedir a aplicar la prova no paramètrica U de Mann-Whitney per a mostres independents. En la taula següent s'observen els resultats obtinguts.

Resumen de prueba de hipótesis

	Hipótesis nula	Test	Sig.	Decisión
1	La distribución de PRE TEST CONSCIENCIA QDE (9-13) es la misma entre las categorías de GRUP.	Prueba U de Mann-Whitney de muestras independientes	,002	Rechazar la hipótesis nula.
2	La distribución de PRE TEST REGULACIÓ QDE (9-13) es la misma entre las categorías de GRUP.	Prueba U de Mann-Whitney de muestras independientes	,937	Retener la hipótesis nula.
3	La distribución de PRE TEST AUTONOMIA QDE (9-13) es la misma entre las categorías de GRUP.	Prueba U de Mann-Whitney de muestras independientes	,000	Rechazar la hipótesis nula.
4	La distribución de PRE TEST COMPETÈNCIA SOCIAL QDE (9-13) es la misma entre las categorías de GRUP.	Prueba U de Mann-Whitney de muestras independientes	,003	Rechazar la hipótesis nula.
5	La distribución de PRE TEST CVIDA QDE (9-13) es la misma entre las categorías de GRUP.	Prueba U de Mann-Whitney de muestras independientes	,006	Rechazar la hipótesis nula.
6	La distribución de PRE TEST TOTAL COMPETÈNCIA EMOCIONAL QDE (9-13) es la misma entre las categorías de GRUP.	Prueba U de Mann-Whitney de muestras independientes	,000	Rechazar la hipótesis nula.

Se muestran las significancias asintóticas. El nivel de significancia es ,05

Les dades ens mostren el rebuig de la hipòtesis nul·la, és a dir, la presencia de diferències significatives en:

- Consciencia emocional
- Autonomia
- Competència social
- Competències de vida
- Total de competència emocional

I retenint la hipòtesis en la competència de regulació emocional.

Aquestes dades ens porten a afirmar que l'alumnat de 4rt de primària dels centres que estan portant a terme el Projecte Escolta'm, mostren un millor desenvolupament de les competències emocionals que l'alumnat de 4rt de primària de centres que no fan el Projecte Escolta'm, a excepció de la competència de regulació emocional que no mostra diferències significatives.

Conclusions

A la llum de les dades obtingudes, podem corroborar que el Projecte Escolta'm aporta una millora en l'aprenentatge de les competències emocionals de l'alumnat.

Aquest fet ve acompanyat per les diferents avaluacions realitzades al llarg d'aquest anys i que aportaven evidències d'aquesta relació significativa que ara s'ha establert. Aportacions d'aquestes evidències són els comentaris realitzats pels propis alumnes, entre ells destacar alguns: «*El tutor ens mira diferent i nosaltres a ell també*», «*M'agrada anar a l'Escolta'm perquè no he d'aixecar la ma per parlar*» «*Perquè la meua senyoreta m'escolta*».

Tot indica que el fet de donar la paraula a l'alumnat, on ell se sent plenament acceptat, i no jutjat, l'ajuda a coneixes millor, a ser espontani a l'hora de fer explícita la seva narrativa, la seva mirada de la realitat, iniciant d'aquesta forma un diàleg que el porta a entendre com pot millorar, com pot superar-se i com pot gestionar les seves relacions amb els altres, i especialment a acceptar la seva responsabilitat en el procés de creixement personal.

El Projecte vol incidir en la millora de la relació amb el docent i amb els companys.

Respecte al tutor:

- Pel fet que el Projecte Escolta'm treballa a partir d'un tutor *coach* que retorna preguntes a l'alumne per aprofundir en la seva autoconsciència, que creu en ell i el capacita pot explicar les millors puntuacions en autoconsciència de les pròpies emocions, millor autoestima, saber buscar ajuda i recursos...
- El tutor treballa amb l'objectiu de despertar les competències resilients dels seus alumnes que podrien explicar els millors resultats en fixar objectius adaptatius, resiliència per afrontar situacions adverses...

Respecte el treball en petit grup:

- Escoltar als altres en una conversa amb pocs companys i amb un adult que la ordena i rescata alguns aspectes permet als alumnes descobrir i compartir experiències amb els altres i per tant entendre's millor.

Respecte a l'entorn de la sessió:

- El clima que es crea en la sessió pretén ensenyar a gaudir de la relació amb els altres, de la tranquil·litat i l'autoconeixement acompanyat podria explicar les millors puntuacions en fluir, benestar emocional... Tenim altres dades que poden estar en aquest línia i que mostren diferències en el benestar dels alumnes abans i després de la sessió.

Cal destacar , però que per la mesura de la regulació emocional no es troben diferències significatives entre el Grup control i el Grup Experimental. Aquest fet, en ha causat certa sorpresa i requereix un anàlisi més detingut del motius que poden produir aquesta situació. s'ha d'estudiar amb més deteniment, ja que s'han d'analitzar les dades amb més profunditat per establir una hipòtesis aproximada de quina és la raó.

Inicialment, apuntem algunes possibles explicacions pendents de poder verificar-les:

- Com que el Projecte Escolta'm no comporta una programació específica d'entrenament en habilitat socials ni de regulació emocional.
- Es treballa amb el que porta el grup. I cada grup aporta coses diferents i treballa coses diferents. Per tant el Projecte no assegura que en tots els grups s'hagi pogut arribar a parlar sobre regulació o aspectes relacionats.
- Podria ser que per edat no hi hagués suficient introspecció per analitzar la regulació o no fos un element rellevant perquè ells decideixen portar-lo a aquest espai.
- Podria haver diferències segons l'entorn sociocultural de procedència de l'alumnat.

Aquest estudi significa un recolzament important al Projecte a nivell d'evidències de millora per l'alumnat en educació emocional. Creiem que cal continuar treballant amb el Projecte per refermar les millores en educació emocional i vincular aquestes amb resultats en l'aprenentatge dels alumnes.

Bibliografia emprada i complementària

Bisquerra, R. y Pérez-Escoda, N. (2007). Las competencias emocionales. *Educación XXI*, 10, 61-82.

Castella, T.; Mejias, M. i Pérez, G. (2010). L'Escolta'm i la gestió de les emocions. *Guix* n. 361. p. 51-59.

Giner, A., i Saumell, C. (2010). El Projecte Escolta'm: acompanyar per capacitar. *Àmbits de psicopedagogia*. n. 28. Hivern 2010. p. 4-9.

Giner, A. (coord.). (2010). Monogràfic: Projecte Escolta'm. Una experiència de tutoria personalitzada. *Guix*. n. 361. Gener 2010. p. 13-47.

Giner, A., i Saumell, C. (2009). *Escolta'm. Tutoria personalitzada*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació.

Documents electrònics

Llicència d'estudis Departament d'Ensenyament. Recerca Projecte Escolta'm:

<http://www.xtec.es/sgfp/llicencies/200607/memories/1597m.pdf>

Projecte Escolta'm. ICE-UB:

<http://www.ub.edu/ice/ips/projectes/escoltam.pdf>

Articles Revista Guix:

<http://guix.grao.com/revistas/guix/361-projecte-escoltaacute-m-una-experiencia- de-tutoria-personalitzada>

Article Revista Infància:

http://www.gencat.cat/benestarsocialifamilia/publica/butlletiDGAIA/num51/projec-te_escoltam.htm